Ransakningar om Antiquiteterna 1667-1684.

-Finland.-

K. Å. Bomanssonin julkaisemat
Suomi 1858, XVIII, s. 117 ss.

[Orginalmanuskripten i Kungl. Biblioteket i Stockholm i Antiquitets Collegii Handlingar; Kungl. Bibl:s Handskriftssamling. F. l. 9:5, inbundet jämte liknande relationer från Norrland. Efterföljande avskrift gjord 1929 av fil. dr. Arvid Engqvist].

Memorial på the gambla Monumenter och Antiquiteter som finnes på Åland i Finströms Sochen uptecknat i Ransackningarne som höldz ther om i thess Sochenstugga Anno 1667 then 1. Maij och Anno 1671 then 24 Aprilis.

Wthi Godsbÿ Bÿ finnes j Åckeren En stoor Jordehögh och Twå smerre, uthan för Åckeren, Twå Jordehögar, och Twå Steenhögar på Skogen hwar(the)ra på högdt Bergh något ifrån hwar andra belegne, upprätta Steenhella, i Jorden J en Figur såsom En Lådia finnes och på samma Skogh.
Wthi Emness Bÿ wthom Åckeren finnes 4. små Jordehögar och 2. stÿcken Steenhögar hwardera på högdt Berg liggiandes något ifrån hwar andra.
Wthi Emkarbÿ 2. Jordehögar J Åckeren, och 2. J En Inhengningh, en Steenhögh på Skogen på släta marcken.
Wthi Kulla Bij J Engen En Jordhögh, och på ett högdt Bergh een Steenhögh.
Wthi Bierströms Bÿ Jordehögar på Skogen 3. Stÿ: och Steenhögar 2. st. på hwar sitt högdt Bergh, een Deldh emillan begge samma Bergh.
Wthi Bambôle Bÿ Jordehögar J åckeren finnes ther 4. stÿcken.
Wthi Swartzmara J sielfwa Bÿen finnes Jordehögar 4. st. och 3. uthaf them äh(re) Steensatte omkringh.
Wthi Rågetzbôle Bÿ finnes Jordhögar 4 st. J Bÿen belägne.
Wthi Torrbolsta Bÿ finnes 2. st. Jordhögar något höga, och En Lågh (J) Jordehögh steenlagdh omkringh, men på Skoghen een

stoor och widh Jordhögh ihål innen att thett dundrar wthi honom, när en går öfwer honom och bredhewidh h(onom) åhr 2. st. andra Jordehögar, och een Steenhögh.

Wthi Gettböle Bÿ finnes Jordhögar J Äckeren 2. st.

Wthi Endbolsta Bÿ J åckeren finnes 3. st. Jordhögar liggiandes på Bergh.

Wthi Lindöö Bÿ finnes Jordehögh En stoor J åckeren, och 3. st. smene.

På Tärbolsta Bÿ skogh finnes En stoor Steenhögh på ett högdt Bergh.

Wthi Östergeeta Bÿ finnes En Jordhögh J Bÿjÿn och En J åckeren.

Wthi Westergeeta Bÿjÿs åcker finnes En Jordehögh steenlagdh omkringh, och åhr een sådan och wthi Olofssnäss Bÿjÿs åcker, wppå thenne Bÿssens ågor åhr (en) ort som kallas Hamnen, the gambla haffua sagdt, att fordom haffuer Seg(lare) ifrån Närr Botten ther warit inn igenom Ålandh, och igen wth J Marsundh (i) Ålandz haffuet wthi thenna Hamnen åhr een Steen-Ringh som åhr 38. Alna(r) omkring, ther föregifwes haffua warit een Kÿrkiegårdh, och wthi then samme Steenringen ligger en Berghäll ther thenna Figur åhr uthhuggen.

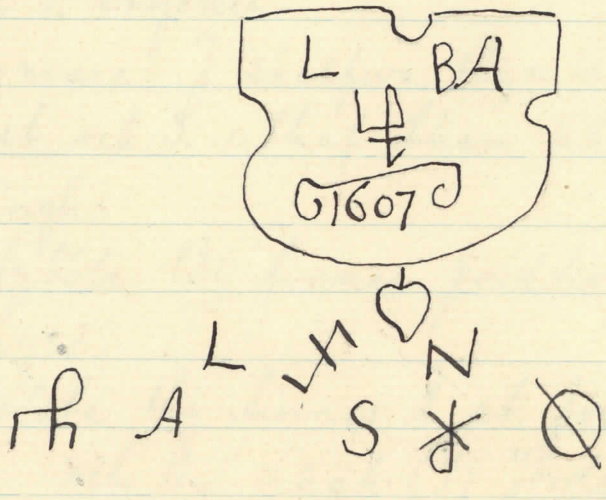

Uppå Grelssbÿ Konungz gåårdz in widdh som kallass Stornäss finnes en gammal Sÿlfwer grufwa 11 alnar diup then altidh står full medh watten. Här uthi preste-gårdhens åckrar finnes 15 Jordehögar. Af alle, som nu leffwa weet ingen wist beretta tiu hwadh ända thenne många Jorde och Steen~~högar~~ ähre i gamble tÿdher uprettade.

Wapnar finnes här några J Kÿrkian sombliga målade på weggiarna på sielfwa muren, och sombliga på Brådhen, och sombliga på Fenstren.

Att thetta sålunda alt på Ransackningarna af trowerdiga män berettat är som här ofuanföre förmäles wittnar Jagh underteecknat medh Nampn och Signete när tridie gången om thenna Antiquiteter skriffteligen ifrån migh sendt till mine Förmen Af Finstróms prestegårdh dhen 15 Aprilis Anno 1674.

Carolus Petri
Past: Finstromensis
M. pia.
(Sigill).

Relation
om the Monumenter och Antiquiteter som finnas i Hammarlandh och Åkróön.

1) J Marsund ligger een öö, som kalles Borgöön, och ligger under Grelsbÿ Konungzgård, der finnes på ett bergh wara lagde något stoora runda steenar, lÿkasom een Borgh eller Skantz, något högt och wÿdt, med twå ingångar, och

sedan der inuthi små högar, medh smärre runda steenar, såsom Kast-steenar; Men ingen weet säija något derom.

2) Item finnes och söder om een Bÿ, be^{dh}: Hellerbÿ, på ett bergh be^{t}: Högbergh, wara lagde steenar, lijkasom Kaste-steenar, något stoore uthj Cirkell-wÿs omkringh, och der mitt uthi är een groop i berget, men ingen weet huru diup hon är emådan hon är upfylt och igenkastat medh stoora steenar.

3) Jordhögar finnes här wäll många uthi Prästegårdz ängen och åkern, somblige belagda nedan omkringh med fÿrkantige steenar ett hwarf, och somblige inth(e). Item finnes och een stoor högh i Prästeängen af idel runda steenar. Sådana Jordhögar finnes wed åthskillige bÿar, ja och i skögen somblige öfwerwäxta medh Skogh och somblige inthet.

4) På Åkröön finnes och sådana, wedh kÿrkian och annorstädes; Men ingen weet säÿa annat derom, än at när hedendomen war, och inga kÿrkior ännu woro funderade, at dhe under sådana högar skola hafwa lagt sina döda.

Andreas Henrici ppi.
past^{r}: i hammerlan och Åkröö

På baksidan står: Ifrå Hammerlandh.

Överst står med annan stil: Låg ibland Finska Presterskapets **Berättelse** till Antiqv. Collegium om Fornlemningar – af år 1667 eller 1674 – intygar. G. O. H^{Ct}.

Dhet hafwer fordom dags warit en Jätte, wed nampn Calawa, then samma haffwer hafft dålf Söner, dre af hans Söner hafwa byggdt sigh slåtte här i Österbothn.
En af them är kalladt Soini säyes hafwa byggdt sigh slått mitt i Siön, ther Limingå körckian nu står.
Dhen andra byggdt sig Slått wed then stora fårssen Pyhä af gråsten och jord, och ehuruwäl thet är skoggångit, synes thet lijkwäl än högt muren och twänne Porter,
Dhen tridie wed nampn Lijsi, hafwer byggdt sigh ett högt bärg 10 myjl tiufulo öster ifrån Cajanaborg, är mächta faasligit och (märc)keligit åth på skåda, thet är funderat mitt opå kärr och moras, af grufweligh stor sten och jord, med trappor opförre något mehre än en fampn, emellan hwar trappa, med twänne höga Porter och kallas änna Lijen linna, eller Lijes bärg. Her af säija ännu thesse Cajaner när the blifwa stickne på hwar andre, mene Lijtchen, åfwen som the säija i Sweriige drag tiu Blåkulla.
Soini hafwer en gång visiterat sin Broder Lijsi, så hafwer han rest 13 myjl. opföre grufweliga stora forssa med båt på en dag, sittiandes hafwer han stakat alle andre fårssar, men när han hafwer kommit tiu thet högsta och största fallet som kallas Palli, så hafwer han måst staka på knä. Ther han hafwer warit öfwer natten kallas ännu Soinin niemi, eller Soinis udd, ther synes ännu båtens Ställe, hwilcken hafwer warit så stor

Hüsi. Hijsi
Hijen
4

som Sålbåtar. En sådan bååt skulle icke nu fâm starkeste karlar åvcka staka opföre på 5 dagar, som han hafwer stakat opföre allena på en dag.

Andra natten hafwer han legat på en Wdd, mitt på Wlodiåsk, och therföre kallas wdden ännu Soiluan niemi eller Soiluan wdd.

Thesse Brödre hafwa brukat Swedie, och mehra huggit på en dag allena, än nu 10 friskaste karlar skulle åvcka hugga på en dag.

Uthaf thesse Calawal slächt är ännu här i landet stort och grofft fålck, men theras efterkommande blifwa mindre och swagare. För 40 åhr sedan mins iagh migh hafwa sedt här i landet stora och starcka mans och Qwinispersoner, men ehuruwäl theras barn och barnabarn äre eliest tämmeligh stora och starcka, så är ingen af them så så stor och starck, som theras föräldrar woro.

Om thenne Calawa och hans Söner, weta the mehra berätta i Fin Tawast och Sauwoland, dy af them hafwa och somblige hullit tie i dawast och sauwoland som wäinämöinen, Ilmarinen och Kisawarskoinen.

För 33 åhr sedan råkade iag komma ihop med en gammal man ifrån Finland i Swänska skären, han wijste ther en mächta stor hälla, ther med, sade han, hafwer en af Calawas Söner seglat ifrån Finland och sejes ännu kallas samma sten tie Calawan poian paadexi eller Kalawas sons hälla.

Med thesse Calawas Söner hafwer ko-

ningen i Finland wnderskrifwadt sigh
hela Rÿssland, som the gamble Finnar
ännu här om qwäda.

Om Krÿg.

A:o 1589 hafwa nittijo grofwa finnar
rykt in i Rÿssland och kommitt wnder
staden Candalaesti, ther Rÿssar wthan för
staden hela natten för Petridag effter theras
plägsed lekt och sigh fylt hafwa. Män
straxt effter Solones uppgång gångne till
stadz, och när thesse starcke Finnar gis-
sade them såfwa tryggast, togo the staden
in med stormande hand, och kommo se-
dan med stort frÿbyte. Theras principal
hade warit ifrån Ijå sochn med till nampn
wesainen, en öfwermåtton starck, dris-
tigh, keck och snäll karl. Thette hafwer
så högt behagat K. Johan, att han haf-
wer skrifwit effter thenne wesainen,
men wesainen war ther åter i Rÿssland,
wände tådan med stort frÿbÿte, men
blef slagen på wägen af en fånge asma
benämd. Doch hafwer K. Johan gifwit
Enckian frÿhet och skickadt föråhring.

Effter honom war thesse finnars an-
förare Clenet Ericksson en mächte
stor och starck finne här ifrån Cajana
sochn, effter denna store Clenet hafde
K. Carl den IX skrifwit, gifwit honom
föråhring och effter hans wnderdånig-
ste anhållande låthit fundera Caja-
naborg.

[Relationen saknar underskrift].

Anno 1667 den 8 Maij. Sänder berättelse om dhe monumenter och Antiqviteter som finnes i Sundz sochn på Åbandh. Men effter sådant uthj General Gouvernementz Cantzelijt i Åbo, wardt förlagdt, sij sändes det samma, andra gången, effter påfordran den 30 april 1671. Och nu tridie gången den 20 Maij 1674.

1) Uthj Kijrckian, på ett Fönster ähr Christj beläte, och på ett Mariæ beläte, och på ett ähre Tree Croner, på häll satte.

2) På Klockan ähre desse ordh anteecknade: Anno Dominj MCDLXXX Campana ista fundata est ad honorem S. Johannis Baptistæ.

Clemens Michaelz.

3) Norr om Kijrckian ähre några jordhögar, men ingen berättelse der om.

4) Sönnan på Tosarbij ähr een stoor Steenröskia men ingen berättelse der om.

5) Norr om slottet Castelholm, widh Cullabij ähre någre jordhögar.

6) Wästan om Sundbij ähr een stoor Steenröskia.

7) Norr ifrån Sjbbij widh pass een half mijl på ett högdt Bergh ligger een stoor Steenröskia men om alle desse förskrefne fins ingen berättelse

8) Widh Hulta på ett bärgh ligger een stoor Steenröskia såsom och een stoor på norr öijen i wargatha ägor och säges att Jättar haffwa der stridt och ähr $\frac{3}{4}$ mijl der emellan öffwer siön.

9) Sunnan på Lumebij, på Nyckle myrsberget, liggia många stoora röskior, men ingen relation der om.

10) På en Holma i Simsvåla ägor belägen,

hamnöö benembd, åhr een kleeff som kallas Riddarebacken men ingen relation weeth man mehr hår om hwij han så kallas.

11) På Wårdöö ägor och Tvedeberg klinten Ligger een stoor Steenröskia, der emoot swarar een annan steenröskia på Lökskär i grunsunda holmar belägen, och säges Jättar der haffwa wistas och kastat steen emoot hwarandra. Eliest finnes ett gammalt breff till byijn, giffwet Anno 1502. uthi Sahl. Hr. Steen Stures Sweriges rijkes hoffmästares tidh, angående råån emellan Wårdöö och Listersbij.

12) På Grunsunda Balderöö, åhr een stoor och widh steenröskia och groper uthj der och säges Jättar haffwa wistas, och kastat in på Bussöö der och een långh steenröskia åhr Östnordan på byijn, der och Jätter hafwa hafft sitt tillhåldh som säges.

13) På Bergöö åhr ett Bergh som kallas Kumbelbergh, och gammalt Steenkumbel der på, om Skepzledh hafwer der fordom warit, men nu åhr åker der neden före.

14) På Mickelsöö wästnordan på byijn mooth Prästöö ligger een mijcket stoor och wijdh steenröskia och några groper uthj, men hår på ingen Relation.

15) På Toffwetöö åhr ickologt Prangh i ett Bergh och som Taak uppå, och åhr 1½ Tampn långt in åth, och kallas Wåålbergz-stuffwen.

Detta åhr deth som hår i Sundz Sochn åhr funnit, men hwadh wisson medh thess relationer åhr, weet man iche. Actum Sundh ut supra.

Bryniel Magni Kiellinus
past: loci

Uthi denne Laihela Försambling finnes inga Antiquiteter eller något annat som noteras kunde; Allenast up i Soknen några steenhopar, medh Menniskors händer sammanburne, till hwadh ända åhr owitterligit.

Item i Kyrkiones Kiste finnes ett gammalt bref skrifwen på pergament, medh ett stort nederhengiende Sigill af wax, så lydandes:

Wij medh Guds Nådhe Biskop i Åbo, kungiörom medh detta närwarande öpne bref, at åhr effter Guds börd MDVIII Sancti Botvidi dagh, effter Almogens åtskillige begiärelse, wigde wij ett Capell, liggiande i Laihela by i Mustasar Sokn, doch medh sådane wilkor och förordh at dee endrächtelige lofwade och utfäste henne till uppehälle i Guds tiänst och effter the helige Kyrkiones Lagh för Morgongåfwer sex pundaland Jord, för hwilke bem^de^ Jord hwar för sigh lofwade denne efftherskrefne dannemän, Hans Peersson, Lars Olufsson, Erich Larsson, Mickel Nilsson, Peder Torstensson, Oluf Andersson, liggiande ther i samma by. Till yttermere wist witnesbyrdh och stadhfästelse, som skrifwit åhr, låthe trycke wårt Insegle hengande nedhen för thetta bref, som gifwit och skrifwit åhr, åhr och dagh som förskrifwit åhr.

(L:S.)

Actum i Laihela den 13 Martij A:o 1674.

Christianus Matthiæ
pastor in Laihiala.

Swar på dett som och Aô 1667 tillförende gifwit är effter H. K. M:ts wår allernådigste Konungz Befallningh, om Monumenters och Antiquiteters uppspanande och Conservation i Rÿket.

Ett stoort Steenkumbel är i forna tÿder, af Siöfarande folck ihopa burit på en holm Gnisskär benembdh, hwilket är belägit 6 Mÿhl i Söder ifrå Kårpo Sochens Moder Kÿrckia, ÿtterst widh hafbredden och Öster Siöön, hwilket gambla Steenkumbel sädan i pass 40 åhr, är förbättrat af Stadzens inwånare uthj åbo stadh, och i fÿrkant där omtimbrat höga wäggiar medh een temelig hög toorn och spidz där åffwen uppå, så att heele högden är ifrå berget, kan wara i pass 40 famnar medh en stoor flagga öfwerst i Spidzen, hwilket toorn nu sÿnes när klart wäder är någon mÿhl uth i hafwet och Östersiön, hwilket alt är giort till den ända, at de wÿtfarande och fremmande skepp, och skutor, kunna sigh dher effter inledsaga, tÿ emellan samme Öjer, är en pladz temelig godh ankarbottn och rÿdandhe hampn för 20 st. Skepp: På 1½ Mÿhl ifrå denne toorn och hampn i Öster ligger en bÿ benembdh Söder Jurmå, om ½ Mantal, ringa 4 åkerlössa Män på blotta Skerrklipp 1 Mÿhl smalt långerfurigt landh, strax långz mädh hafwet och Östersiön belÿgit, hwilka af Ålder hafwa legat under Kårpo kÿrkegåldh och åhro öfwede, att antaga framför andra dhe skep och

och farkåstar som anlända i åfven bem^te^ hampn, som är deras egen och bästa ringz skäärigårdh, och dem wäll ledsaga genom klipporne till landzsijdan åth Korpo Ström, och Åbo Stadh. Wijdere intill denne tijdh är migh här inga Antigviteter kunnighe. Aff Kårpo Prästegårdh den 12 Martij A:o 1677.

O. H. Lang.

pastor i Korpo. M. pp.

På en liten lapp står:

Inge andre antiquiteter finnes i Uskola Sochn än en stoor Rundel af Steenar, och är Jettekula, der några Ca( )ar äro, på ett Bergh, lijthet Stijcke ifrån selv kijrckian.

[Ingen underskrift].

En kort specification om gambla Antiquiteter, som i Janackala församblingh ähr funnit, effter gambla Mäns berättelse.

1) En gammal Skantz kallas nu Haga Slått, och dher sijness ännu wara bijgdt, lijka såsom dher skule begijnt bijggia(s) een Skantz i fordum tijdh, och är grundat på ett höght bergh, så att ingen kan dher på komma: Uthan på sett stelle. Där sielfwa wallet uthwijsar.

2) Dett andra som kallas wniska Linna, dher som jättarna i fordom tijdh stridit hafwa medh hwar annan, och sijness änu på berget medh stoora steenar omkringh lagdder lijka såsom dehrass Skantz hafwa warit. Andra weet iagh inthet emedan iagh undertecknadt een lijten

tijdh her i församblingh warit hafwer, ej heller dhe gamble Män som länge lefwat hafwa hör i Sochnen.

Johannes C. Welinus.
past: Loci. Mp.

Pl. Reverendo Dn. Præposito, Salutem et officia paratissima.

Om antiquiteter j dhenna Sokn, åhr följande berättelse.

1) Uppå Wäderberg /: som åhr dhet högsta berg på heela Åhlandh :/ skall för några Åhr sedan, wara i ett Morass, aff åthskillige sedt en stoor Krejares kööl medh Eeke wränger; Men ingen weet någon sagha, när eller huru, sådant åhr på så högt ruum upkommit, allenast att när någon hafwer dhet medh flijt sökt, så hafwer dhet intet kunnat finnas, uthan eliest är aff någon oförsedt öfr kommit. Men nu är besagde kööl med wrängerne medh Porss och Skog betächt och öfrwuxen, att dhen inthet kan igenfinnas.

2) Uppå Nääsbij ägor, borgdaals berg benemd, är een steenmur lijk en skantz öfwer 20 fambnar long och tämmelig wijdh, Muren så när en fambn högh och 2 fambnar tiock och lijkasom een Port, wedh pass 2½ aln bredh sunnan före.

3) Jorde- och Steenhögar finnes wijdh Månge bijar och dhe aff åthskillige stoorheet och beskaffenheet, somblige medh Steenmur kringlagde, men somblige inthet.

4) J Prästegårdz Engen, hwilchen kalles

Borge Eng, åhr een stoor Mÿckenheet aff
Stenar wppå ett högt berg, lÿkasom thei
skulle hafwa begÿnt bÿggias een Skantz,
haar och lÿkasom 2 Portter i sunnan och 2
wästan före. Steenarna ligga dhei kringlag-
da.

Förutan dhette åfwanbemelte haf:r jagh
inthet skrifwärdigt förnummit, hwar
medh Pl. Rev. Dn. Præpositum med dess
kärkombes wårdnat i dhes Aldrehögstes
Nådige beskÿdd jagh troligest förönsker
Aff Saltwÿk d. 20
Mart. A:o 1674. Pl. Rev. Dn. Præpositum
officiose colens
Georgius Prytz
P. Saltwikens. M. piâ.

På baksidan står: Ifrå Saltwÿk;
På twären på samma sida:

Viro Pl. Reverendo, Eruditione et vita
integritate apprime conspicuo Dn. Andreæ
Henrici, Eccla Hammarland, Pastori et vi-
cinarum Præposito attentissimo, Fautori
meo pl. honorando dabam. officiose.
Hammarlandh!

Monumenter och Antiqviteter åhro här
i Församblingen inga, om hwilka någon
wetskap åhr eller wthspanas kan, uthan
allenast desse.
1) Een gammal Steenmuur widh hörnet
aff Modherkÿrckian men hwar tiie och aff
hwem han upbÿgd åhr weeth ingen berätta.
2) På Koskempå Bÿgdelandet säjes wara
Twenne Jättegrifftter, een större och een
mindre, dtt dhe store Steenar, som thei
öffwerlagde åhre sÿnes uthwÿsa.

3) Een flath steen står upreest a 3 alnar högh lijk ett Bord, på ett lijtet Skiär i deelet Nordskiär widh Nampn, hwilken Sal. Fordeel i Pedersöör haffwer upreesa låtet.

4) På een lijten klippa der Breedewid som Nampnes Kumbelbådan åhr een lijten Steenkijrckia aff Sal. Greffwe Göstaff Göstaffsson uprättad, då H:s Excell:tz der medh Krigzfolk borfast legat hafwer.

5) Steenkumbel åhro här till stoor myckenheet dhem dhe resande, på åthskillige Klippor och Wdder och widh åthskillige Seglationsfarter, sigh till Rättelse upsatt hafwa.

Ex Kumblinge d. 4 Aprilis Anno 1674.
Paul Jheronius.
Past. Kumblingensis. M.priâ.

På baksidan står: från Kumblinge.

Copia af den Ransakningh, som höltz A:o 1671 den 17 April om Antiqviteter och Monumenter wthi Jomala Sochn.

Dalkarbÿ – På en Bergåås finnes 13 St. Steenhögar, wthi d. södra åkern en stoor Jordehögh medh steen omkring lagd och en lÿten steenhögh mitt wthi. Små jordehögar medh steen omlagde 12 st.
Wthi Simon Hanssons Tompthaga jorde högar 5. st.

Hindersböle – jordehögar medh steen inne wthi lagde 3. st.

Wlfzbÿ – Wthi Österåkern 2. st. jordehögar noch norr om åkern 3 jordeh. och 3 steenhögar

Södersunda - Stoora jordehögar 5. st. små och 5. st.
Wthi Per Erss Kalfhaga stora jordehög. 2. st. item 2 små.
Wthi d. Norra åkern stora jordeh. 4. st. små 7. st. och en Steenhög.
Gottbÿ - Jordehög 3. st.
Wästersunda - Wthi den Södra åkern Steenlagda jordehögar 5. st. item osteenlagda 6. st.
Wargsunda - Äng 4 st. jordehögar steenlagda, slåta jordehögar 6. st. Noch Muldhögar 8. st. wäxt skog uppå.
Norsunda - Åker 2. st. slåta jordehögar, den ene medh steen omlagdh.
Giölbÿ - 8. st. jordehögar medh steen omkringz noch 11 st. jordhögar medh små Buskar uppå.
Jommalabÿ - 3 st. jordhögar medh en stoor Steenrösid noch på Jomala öön en stoor steenhög på högsta berget.
Öfwerbÿ - Åkern 3 st jordehögar.
Ödningebÿ - På jordeskogen en stoor jordhög medh skog bewuxen, medh steen omkring 3. st.
Wthi åkern en jordhög.
Till sÿn såsom en Jättegraf ligger på nääset wthlagd medh steenar wedh pass 12 alnar och snart så breedh.
Öster Calmar - Jordhögar medh Steen omlagde 2. st.

Meera hade Almogen intet till at referera här om i Jomala försambling.

På baksidan står: ifrå Jomala.

/. Effter Kongl. Maÿtz uthgifne Placat om Monumenter och Antiquiteter, hafwer iagh underskrefuen kallat Ilmoila församblingh den 8 Martÿ tillhopa och effterspanat om några sådana innom församblingen och dess situation skulle finnas.
Och såsom Ilmoila församblingh består mehrendeelss uthaff nÿligen upbrukade Tårp och Hemman, så finnes der och så inga Antiquiteter, monumenter, Steen Kummell Ofre Steenar, Jättegriffter eller slikt, som uthi Kongl: Placat förmähles; Allenast ett är till att notera m.m. /.

Om dett nederlagh som Hr Claes Flemmingh medh een stoor hoop uthaff Finska rÿttare Ao 1597 giorde på Österbothniske bönder, huilkes Höfuetzman, een foordom bonde, Jacob Michellsson Ilcka haar warit; men såsom sådant dhe höga Herrar, sampt alla Förnähme män kan nogsampt och bätre kunnigt wara, ähn iagh effter bondens relation torde upföra; doch will man korteligen uthi underdånighet hafwa annoterat: Att Böndernes for-tråp eller wacht är heelt caputeradt och dhe slagnes döda kråppar nedhgrafne på een udd uthaff twå bäcke greenar, emellan Puwoila och Plosila på nåre sÿdan om åhn; Griffter säÿes warit fÿrkantigh ohngefähr tree famnar på alla sÿdor, för dётta omgiärdat medh uphugna furuståckar, men allreede för fÿrtatÿo åhr sedan aldelis förfallit. Een fierdedeels mÿhl

ifrå samma orth på södre sijdan om åhn hafuer sielfua hufuud träffningen gådt ahn emellan Cariala och Pijrtdila der dhe döda och slagne äre begrafna, såssom dhe här och där ihoophämptade Hufuud-skallar och been noghsampt wthwijsa. effter offuerståndne slaghet ähre dhe flijchtige bönder här och där capute-radhe, och omsijder weedh Stoorkyrå Kijrckia sen wthaff dhem Bengt Porsoi ben.d giordt till Skarpråtter, huilken Böndernes Höfuetzman Jacob Ilcka ben.d tillijka mz några andra afrättadt och parterat hafuer skickandes detz ena stijcket till een och andra tiil annan Sochn.

Detta medh mehra hafua dhe gamble att referera.

Ilmoila den 10 Martij Ao 1674. Gabriel J Pelclanus P. pria.

På baksidan står: Ilmoila.

Höghwördighe Herre och i Christo Fadher her Doctor, höghgunstighe Herre och Befordrare.

Ehuruwähl iagh gerna hade önskatt senest, så lenghe kunne quardröijes, som iagh min Saak mundteligen i Consistorio hade kunnat referera, men emedan iagh här i församlingen medh denne tijden åthskillighe nödwendigheeter för helgen att skola förrättat wähl wiste, nödgas iagh reesa tillbaakes

igheu, och alt sådant tiu näste dagar efftei helgen differera; allenast denne gången ödmiukeligast effter Kongl: May:tz nådigest uthgångne placaat, och dhei bijfogadhe Höghwörd. Hei Biskupens skrifwelse, om dhe Antiquiteter, som här kunna finnas korteligast refererar.

1) Här i kyrckian finnes ett Ryggbeen eller ryghknoke, som är ¼ aln både tiu höghden och bräddeu, och dher före uthi serdeles rum förwares.

2) Finnes här i Sochnen een Holm som heeter Bornholm, på hwilken holm, Sochnenes inwånare sitt refugium hafft hafwa, då dhe Danske hafwa waredt i finlandh; den hålmen är så besatt, att man å inthet sätt kan komma dith åp på honom uthan allenast på ett trångt ställe, dher dhe aff store gråästeenar sigh bröstwärn upsatt hadhe och ännu qwarståår.

Eliest så hafwa dhe och på åthskillighe ställen här store Jättekast:r men inga wisse relationer haf:r man om dhen förnummet. Under föromrördhe Bornholm berettas ett stoort skeep af fienden wara omkommer, och dhe älsta i Sochnen wittna och seija dheras fäder hafwa seedt sielfwe spitzen på masten.

Annat angelägett hafwer man å denna orthen ey kunnadt förnimma.

Eliest böönfaller iagh E:rs Höghw:t så här effter som här tiu om höghgunstigt Patronicio, uthi mine rättmätighe saaker; Jagh skall finnas förplichttadt tiu all ödmiuk tienst så länghe iagh

lefwer; och min ringa tienst alrede
hade för detta långst aflagdt men af
seideles förhinder här till mist differe-
ra. Effter helgen, will Gudh är jagh sin-
nadt E:rs Höghw:t att uppwachta, och
önskade gerna migh i församblingen å
någodt sätt bekandt göra. Jagh tillbijter
E:rs Högword:t ehuruwähl uthi ödminukheet,
doch som en son sin Fader, om hwilket
patronicio iagh och aldrigh twiflar. Alt
detta uthi största hastigheet slutheli-
gast E:rs Höghwörd:t medh hela dhet
Edla husset den högste Gudi trotienstel.
befaller uthi största hastigheet

E:rs Högwörd:ts ödminkest
Gustavus Hollinius. ɔ: Collinius

Hag. Prästeg. M. p. ɔ: Nagu
d. 13. Ap. 1674.

På baksidan står:
Dhen Höghwördighe och Höghlärde Herren
i Christo Fadren H:r Ehwaldo Suenonio,
dhen H. Skriifftz högtberömde Doctori
och Professori wedh dhen Högl. Kongl.
acad. i Åbo, så och Kÿrckioherde dher
sammastädes, min höghgunstige Herre
detta ödminkeligast.

(Sigill).

Om gambla Monumenter och Antiqvi-
teter från Kökar.

I. Om Clostret.

Clostret, som skrifwes wara funderat
aff Berone Balck, Episc. aboens., uthi
Nobilis Gyllenstolpens historiebook lib.
10. de Relig. et Eccl:siæ Administr. cap. 3
et 11. är wthi längden medh choren och

långweggen 46. alnar: Choren 12. al:r och kyrkian uthom Choren 34. alnar. Men på bredden är Choren 17. aln. Långkyrkian är på bredden 23 alnar. Sacristien på lengden 9. aln. och åfwen så på bredden. Fönster 7. stycken. Öster på Choren 1 fönster medh 3. rum. Södher på Choren 1 fönster medh 1. rum. Men på Söderlångweggen, 3. fönster något stora: På norrlångweggen 2. fönster, och gijnt emoth dhem som äre på Söderweggen, och åfwen lijke store. Dörrar 5. stycker: dhen första i choren sunnanpå, lijthen, och för dhetta igenmurat, dhen andra på Söderlångweggen acter j kijrekian, något stoor, ännu öpen. Dhen Trödje på wästergaffwelwäggen, aldrastörst, och nu igenmurat. Dhen fierde på norrlångweggen gijnt moth dhen södra Acter j kijrekian och lijka stoor, men nu igenmurat, dhen fempte fram i kijrekian på norrlångweggen och nu öpen.

Men hwilken som haar upbijgdt dhetta Clostret så kallas han här effter gambla sagor, helige Peer Dickne: men hwarest han skall wara född och huru lenge han skall hafwa låtit arbeta uppå samma Closter för än thet blef fulbygdt, och huru länge han thet haar förestådt, säga Rökarsboar sigh icke kunna gifwa någon wiss berättelse om. Men att han skall wara begrafwen mitt uthi Clostret under en graffsteen som ther sammastädz ligger berätta the alla eenhelleligen. Och hafwa Rökarsboar hållit hans graff uthi så stoor respect och wördnat, alt ifrå then tijdhen han ther blef begrafwen in till thenna dagh, så att ingen aff them haar

toorss omaka och opkasta hans graff, oansedt dhe på alle andre orther in uthi Clostret hafwa begrafwit sina dödha och ther inne ännu begrafwa; Tij the äro rädde för swårt fall och stoor olycka, om någor skulle fördrista sigh röra samma graff, hwilket dhe och seÿa han skall hafwa prophetcrat näst för sin dödh, ath sådant honom skulle hända, om någor éljest hans graff upkastandes warde.

Mitt på dhetta Clostrets taak berätta the hafwa warit bygd en Torn temligh högh och wÿdh, hwilken skall hafwa synts /: när godh Siösijn warit hafwer :/ 10 mÿl uthi Östersiön, uthaf hwilken, effter the Danske och andre Siöröfware /: som på den tÿdhen ochså wanskade j Östersiön :/ hafwa haft känning; therföre hafwa the besynnerliga j feigdetÿder, satt sijn koosa till dhenne Skäärgården, tillfogandes icke allenast bönderna, uthan och siälfwa Clostret stoor skadha, bortförandes medh sigh dhes skrudh, och andre kosteliga tingh som dher uthi warit hafwa. Hwilket Torn entligen af en grufweligh starck östsunnan storm skall wara omkullblåst. Och emedan ingen sedan wårdade sigh ombyggia och bota kyrkiotaket som af dhes fall blef kråsadt och sönderslagit; altså är sedan dhen härliga kÿrckian åhr från åhr mer och mere förfallen, så att nu står inthet igen meer än bara siälfwa steenmuren, hwilken på södra sÿdan blif= mÿckit förfallen, medh tienne rösten, sampt hwalffwet öffwer Choren och Sacristien. Alt dhet andra är förfallit och förkommit.

Hwad andre Notable tingh och saker, som haffwa kunnat finnas j dhetta Clostret dhen tijdhen dhet stod widh macht, dher om kan man ingen berättelse gifwa, emedan sådant är alt förkommit. Eljest sijnes oppå samma landh Clostret står ännu många Tomtstellen, dher Munckarne, uthan twifwel, bodt hafwa. Sampt ligger ther och söder på landet ett stijcke ifrå Clostret stenar lagde j fijrkantwijss, och dher mitt uthi stenar lagde lijka som een graf. Men hwadh öfwenspel Munckarne ther hafft haffwa, weet ingen heller berätta,

2. Om Runestenar.

Widh ett träsk Calbij Apsiö benembdt säija Kökarsboar wara twenne Runestenar. Dhen ena ligger på södre sijdan om Träsket, något stoor, hwilken i gamble tijdher haar warit j stort wärde, så att the hafwa täckt honom medh näfwer. men nu för någon tijdh, sedhan näfren bleff förrutnat, och af wädret försskingrat, haar ingen meer wårdat sig om täckia hönom: hwarföre är och skrifften på stenen af Regn och Sniö, Endels förnött, Endels ochså medh laff igenwext, så att någon nöppligen meer kan förstå sigh på hwadh samma skrifft haar innebära, oansedt några Ristor ännu synas kunna. Dhen andra säija the, ligger gijnt emoth samma steen norr vnder men uthi siälfwa watnet, och så diupt, att the inthz wetta hwar han ther skall finnas. Men orsaken hwarföre dhesse stenar äro tijt lagde säija the: Att emedan theras förfäder i hedendomen, woro grufweligen rädde för ett Troll, som skulle hafwa sitt tillhåld

i förbe:te Träsk, så att ingen fördristade sigh dher vthi draga Noth fiskia etc. Altså hafwa dhe begiät en Runokarl, som haar föregifwit sigh samma Troll wilja fastbinda medh sijn Runeskrifft på dhesse Stenar; skall och hafwa sagdt: att så lenge Skrifften skulle kunna synas på thesse stenar, så lenge skulle dhe hafwa rolighet för Trollet: Men så snart Skrifften skulle blifwa förnött, skulle dhet få sijn förra macht igen. Hwarför och Kökarsborna j förtijden /: som förbe:t är :/ öffwertäckte honom medh näffwer, på thet skriften inthet skulle förnötas, och Trollet få sijn förra macht igen. Men nu /: dhes Gudhi skee lof :/ höres ingen meer wara rädd slijk fåfengia.

3. Om kamp och Strijder.

Aldenstund, såsom förbe:t är, Tornet på Clostret syntes så långh wägh i Siön; och förthenskul få the Danske then tijdhen the hadhe örligh medh the Swenske, fingo känning i Siön ther the gingo medh sine farkoster, af förbe:te Torn, satte the sijn kosa tijt åth, dher till att röfwa och sköfla: Men emedan the för storm och knap wind skull inthz kunde opgå siälfwa landet, vthan nödgades fälla anckar vthi Calbÿ Skärgårdh, widh ett Skäär, långhskäär benembdt, och dher Päsa för en haffzwägh. Och effter en stoor hoop af Kökarsboarna på then tijdhen lågho på samma skäär j fiske, så haar en af them om natten i Stormen summit till dheras farkostar och hafft j munnen en skarp knijff dher medh han har afskorit alles dheras ankartrossar och dhe strax blefwe drefne af Stormen till ett lij-

thet skäär, benembdt Öfwerskäär som lågh dher vth medh, dijt, dhe andre Kökarsborna hadhe lagadt sigh j försådt för dhem och stenade dhem alle till dödz, och sedhan begroffwo the them på samma skäär, och kastadhe på dhem stora steenhopar, hwilkers grifftar grant synas än j dagh.

Om andre handlingar som skulle wara af något wärde, weet man inthet ifrå thenne orthen berätta.

Gabriel Olai Hamnodius
Sacel. in Kiökar.

Actum Kiökar den 16 Julij
A:o 1667.

På baksidan står: Kiökar.

Efter the gamlass berettelse finass dhesse Antiquiteter i Kiökar.

1) Ett gamalt Munkeklöster wppå Hamöö hwilkess längd, ähr 43 alnar och bredhen 17 alnar: dhess bijgmestare säjess hafwa warit Hel. Pheer giecke hwilken och dher ligger begrafwen och han hafr förbudhet Röra sin graf medh förkunnandhe att tå grässet war grat öfr stenen skulle och dhommen koma.

2) Wppå Kalbij wedh en insiöö finess twänne Runstenar Then ena på landhet och dhen andra i siöen, hwilka ähro dijt lagdhe aff en Runkarl medh lijffte att dhet spökerijt som på dhen tijdhen mijcket (wen)ladhe skulle tå dhen stenen som ligger på landhet medh bockstäfwer och bomärken war förnötte skulle dhet förr tilståndet i Siöen ijppas.

3) Wppå Sama landh finess itt bärgh,

hwilket kallas Smedhian, til hwilket fordom barres dhet almogen hadhe att smidha, hwilket ladhess wthanför bergit tillijka medh bettalningen och tå the sådan komo igen fingo the sin Wärketÿgh wel lagadhe.

4) Wthi Kalbÿ Skärgårdh hafr ett Jutskepp inkommit, hwilket såjess hafwa warit sjöröfware och tå thet lågh wppå Reddhene hafr en om Natten simet wth och skurit aff ankarträssen och farkosten drefz aff stort stormwädher till landz wid Efwer skär fålkett sloges i hiel och liggia ther begrafne, hwilkess graffer sÿnass än i dhagh.

[Relationen saknar underskrift och datum].

Effter H: Kongl. Maÿ:tz wår allernådigste Herres och Konungz Trÿckte Placat till Rÿksens ständer och nu nÿligen ankomne Extract aff högstbe:te Kongl. M:tz Placat communicerat hela Presterskapet aff H: Höghährewÿrd:tz wår K. Hr Biskop i Åbo med alfwarsam förmaningh om Monumenters och Antiqviteters upspanande. Insinuerar underdånigst och hörsambligst undertecknat, effterfölliande, som bÿ från bÿ åhre effterfrågade och således befundne.

1) Korssholm har warit en gammal Konungzgårdh, som gamble Crönikor och Historier uthwÿsa, medh Siö och wattn fordom omflutin, men nu widh pass halfparten. Däromkring gamble waller och grafwer ännu skönies kunna.

2) Widh norre ladugården finnas rudera effter ett gammalt Capell eller kÿrckia

som äldre i Sanning berättes åhr denne Stadz och Soknekÿrchia i Wasa. Där sÿnes en förfallin och omkulliggiande offerstock j huilken undertÿden koppar halförer aff gement folck hembligen, som och knappenålar, hächter etc. pläga inkastes.

3) Sammeledes widh Owefwe laxbÿ ett Capell fordom warit hafwer.

4) Kÿrckiogården aff steen, uthan kalck och leer finnes åthskillige såssom en på Stoorskiäret be^{dh} 2 mÿl uthom Wellgrund öö och bÿ uthi Sinu Bothnicus 2 ingånger eller porter på.

Item en widh Panakiwj, på huilken en biskop j en fegde tÿdh wistades med sÿna Tienere och folck undanflÿchtig för fiendens Tÿranny. Om hans tienere berättes, att dee sin emellan hafwa slagit wadh, huilken tera med sin foot skulle kunna spierna en åder /: som brukades att roo med :/ öfwer en högh steen. Då försökte Biskopen sielf men lÿckades honom inthet bättre åhn att isterbuken sprack på honom sönder, som böndernas ordh lÿda, och blef där dödh, huarest han tillförende en Kÿrkiogårdh inwigde, som han lätt bÿggia, och ännu på samma rum sÿnes, där begrafwes dee som döde blefwe aff hans tienere och medhfölie, såssom och sedan andra aff resande folck och the i wattnet woro omkomne.

Item i Miödsundh åhr en Kÿrckiogårdh Sammaledes på Petzmo öö och wallgrundh öö i en graan = och holsterbacke.

/. Widh wassoröö och bÿ strax åhre belägne twenne holmer: den ene Tÿondeholmen, där är Tÿonden upbränd wordin till brändoffer, där aff hafwer holmen detta namp-

net. Den andra Lÿkören be^dh^, där ähre månge dödes kroppar fordom nidlagde och begrafne, där aff har han sitt nampn bekommit.

5) Wthi en finsk bÿ Micka be^dh^, finns ett stort slagswärdh, aff huilket bÿen sitt nampn bekommit hafwer, som finske språket medhgifwer, och har whrminnes där grant warit förwarat, huilket hålles aff dem mÿckit omisteligit.

Wasa d. 13 Martÿ
1674.

Olaus Bratt. P. i
Wasa och Mustasaari.
M piä.

(Sigill).

Finlandica.

Relation om dhe förmente Antiquiteter som finnes i Nerpes Sochen, wthi Österbotten som Inwånarne wetha, wed denne tidhen säÿa aff, och finnes på deres ågor och wthmarcker. Noga effter Kongl. Maÿ^tz^ begäran antechnade den 24 Februarÿ An: 1674.

Monumenter anlangande finnes här inga, som kunna nogot efftertenkiande gifua. Antiqteter finnes eÿ heller af nogot wärde, wthan på backar och bärgzhögder, åthskillige stora sten cummel.

På wägen till staden Christina och Piålaxbÿss åghor, finnes ett stort steen Cummel wed pass i omkretzsen 18 famnar och twå icke långt ifrån hwar andra. Sedhan östan före på Piålaxwägen till Tiökåå bÿ finnes 3. st.

Wedh wägen till Österudbÿ (ett wthmed wägen) strax finnes och ett Cummel, gro-

pet mitt wthi och dher wthur wåxer een stoor biörck och sedan än ett stort een mijl fram båttre, på een högh bärghklint heelt Rundt, som dhe andre, der pastor, när han een gångh war der uppe, sågh liggia 6 kopr halfören, huilka offerwijs /: som menes:/ der wara lagda af fåfengt folk.

Wäster om Pörtom bij på een långh hoogh ååso Raina åsen bend: finnes dess likest 4 enkannerligen stora Steen Cummel, i längden, åtskilligt ifrån hwar andra, der af hafua twå druckne Såldater, när dhe ginge ifrån näste bij, tagit sig före att wpkasta ett, intill dess dhe kommo nogot ifrån Jorden, funno dhe slätta Steenhällar lagde, dhem dhe icke dristede röra, af orsak att dhe befruchtade sig wederfaras ondt som dhe hafua hört talas, dhem wara hendt, som sådana rum hafua insetterat.

För wthan desse finnes, alt mäst i Skogarna, der nogre högar äro, sådana Stenhopar af meniskiohender sammanlagda. Män aff huilka och till hwad ände dhe äro Sammanlagda, äre åthskillige gissninger: sombliga mena af Jättar och sombliga af Siöfahrande folk, Nu fordom watnet här hafwer warit högre, derfore finnes och skute wrångar wppe: Store Skogzmarcken och på måssar. Sombliga hafua hört af sina gambla, huilka sagt hafua, att dhe skulle wara dödas griffter öfr:täckte medh steen. Män ingen låttz weetha att der wed skall wara skedt nogot Affguderij eller wthi sådana kuulor skall wara funnit något, skatt, penghe eller

annat sådant.

Ett Skåår, wthan för Moikepåbyn, stor Skåre bend: der på är een Kyrkiogårdh fijrkantigh wplagder af wackra Stenar med twå dörar på, som een Biskop, dhen dhe icke wetha nembna, skall hafwa lå-tit wpråtta, när een Juutefäjd hafr warit här på denna ortten, det som nu Refereres.

Wthi Moderkyrkian finnes ej heller nå-got sedan dhen gambla Träkyrkian är afbrunnen, och een af steen något der ifrån wpbijgd Ao 1555 d. 11 August. som se-dan är Jnwigd af Biskop i Åbo Michael Agricola bend: med sina Faddrar af bägge kööner, den H. Jungfrun Marie tiil åhra, sosom hans bräff innehåller.

I Korsnäs Capellet hafr warit i man-naminne nogre munckeböcker, men nu äro dhe förkomne.

Item twå kors medh phanor, som under papisteryjet äro brukade i processioner. Efften starcht förfrågande hafr man intet mehra kunnat wpspana om detta ärendet här på denna ortten. Actum die et loco ut supra.

Elias Petrij Holmius
Past: Nerpensis
Mpia.

(Sigill).

På annat blad står: Nerpes Sokn.

Notabilia wthj Maalax Sochn j öst. bothn Ao 1674 d. 12 Martij.

1) Wppå wargöö, wijdh hampner är En

Kyrekogårdh): som så kallas:) eller En begrafningzplatz, Dito, på itt Skär uthom waigö, medh steenar omkring lagda, ther the säijas wara begrafna, som hafua dödt på sina siöresor.

2) Emellan Maalax och Börthum Byjar, är En stoor steenhögh sammanlagd, dito många, wijdh Rimale gårdh och uthi Skoghen. Ingen weet säija något besijnnerligit om them.

3) En stoor Anckarsträng är funnen emellan Maalax och Solfwo byjar, wijdh Kifwinebacken, Item några skutewrängar på måsarna, förruttnade, hwilka meenas wara tijtkomna, när Siön gick öfwer thet landet.

4) Uthi Maalax Kijrkian är En hwijt fahna uphängd taghen ifrå Rijssarne uthi fedetijden af En fenrich Erich Jönsson ben^d född i Maalax. Intit meera, wärdigt at omskrifwa, finnes ther.

Olaus Magni Asenius
Maalaxens: P. Mria.
(Sigill).

Om Antiqviteten och gamble Monumenter är här i Lapfierdz Sochnestämma Drica Esto Mihi alfwarligen efterfrågat, men ingen säger sigh någon wetskap der om hafwa. Steenrösior, finnas här och der i skogen, men ingen haf^r hördt des betijdelse allenast detta.

Een gammal huusman i dagzmarksbij Eskil Morthensson be^d som är född i Böthom bij här i Sochnen berättar effter sin

Sahl: faders ordh, om dhet höga och namn-kunnoge Böthom Berg /: som egentel:n i forttijden är kallat och än kallas af finnerne Pyhä vuori :/ och Siöfarande folck mijcketh kunnogo, som få af be:te Bergh förste kännningh enär dhe komma uthur hafw (et) sunnan ifrån, tij det sijnes uthi 3 höge Bultar, och äre belegne: i öster up i Skogen ifrån Lapfierdz Kijrckia een lijten mijhl wägh af Siöfolck kallas detta Berg, Butthar.

Uppå detta Berget eller emellan Klintharne hafz warit hampn i förtijden, och ännu af gammalt kallas Pyhä satama eller heligh Hambn, finnes ännu och rummet tin kijrkio-gården, medh stenar omlagd, deslijkest och åthskillige kummel, och twå upreste stenar, som i besijnnerligh hambnar wara plägar; finnes der och Een stor Compass med sina streck lagd wara, som och ännu skall sijnas. Elliest och på Norrsijdan Berget, sijnes grant ännu uppå sand och steen Klapper, att watn wågar hafwer dem drifwit, såsom uti trappor, der effter som watnet hafwer förminskatz.

Denne förbe:de Bonde i Böthom bij Morthen Eskilsson hafft:z för sin son berörde Eskil och Beritd Massa i dagzfe(?) berättat at när han war ungh karl, fan han på ett skuth ankar sneet wästen under Pyhä wuori, och des Bladh war fassnet under steenar, stocken war förråtnath, men Ankareth och Ankarringen klara, som det nyligen skulle hafwa kommett dijtt. Han Morthen bödh till med all flijt och sin Macht att få Ankareth löst, men han orkade inthet sensam, tij det war stortt att han pröf-

wade sijna karlar skulle hafwa nogh att bårath, gick så der ifrån heem, och een annan dagh tager sina grannar medh sigh att taga anckareth uthur berget: dhe sökte mijcket och flitigt men dhe funno det inthet, ej heller är det sedan af någon annan sedt wordet.

Effter noga efftersöögande hafr man detta och inthet mehra kunnat åhrfara. Actum Lapfierdh Dominica Esto mihi som war den 1 Maitij Anno 1674.

Johannes Johannis Wazæn-
Past: Lapfierdensis
Mpiâ.
(Sigell).

Effter H. K. M:tz wår aldra nådigste Konunghz och Herres, Jämpte mine Högh, och Ehrwördige Förmåns alwarlighe befalning och begheran, åhr dätta allenast uti Storkÿro Församblingh effter noga ransakan och effterfrågan funnit.

1) Een kella på en sanck Engh emellan Riarcetobÿ och Orismala thär Een hoph Meniskiobeen skall alla tÿder wara seeth och än sees.

2) Emellan Prestegordz och tess Grannars wåndala boers ägor på twånne högha Bärgh Klinttar, twå store Steenrösior, aff meniskor samanborna, under huilket bärgh och ligger ett with moratz så när Een mÿl longh och bredh, på huilken Moratz sejes aff gambla män fordom wara funnit Skoth Köölh och in under detta

bärget som kallas än i dagh Thoman Mäki i.e. Thomas Backa, Ett storth Ancker, hwar aff än i dagh samma delen aff Moratzet kallas och heter Ancker lahti i.e. Anckarwijk, ter aff ålderdomen haar slutit tessa steenhopar hafwa warit kumell och tekn ter effter the fordom seglatz haffwa, kan och skäligit så i sanningh wara, emedan Een åå löper nestan mitt igenom samma Moratzet och kallas Terffwa Joki löpandes uti Stor och Lill Kÿro Sochn skiffte, fast i den stora åhn som begge tessa Sochnarna wedh liggia. desse steenrösier haffr och iagh sielf beskådat uthi åhr 1673. Tämpte dagh Pingtz med några andra gode män som migh dijt folgde. Een liggiande mÿlwäg ifrån Prestegorden liggia 3 goda mÿl öp i Landet ifrån Saltha Siön

3) Finnes och här nogra andra Steen Rösior i Sochnen på särskilthe Ställen så på höght Bärgh som och mitt i stora Moratz på bärgh hällen samanborne. Somblighas Sluth om tesse åhr, som om the förrighe att the haffwa warit kommel och hambn Stellen fordom. Somblighas igen, att Lapparna, medan landet haffr warit öde obebygd och obrukat, skulle haffwa them sigh till wissare wethskap och sombligha till kojor och hÿttor hafwa samman burit.

Eliest finnes här i Sochnen eller kyrckian owansetth hon then älste nestan åhr, och till 4 Pastorater nu fördelt åhr worden, Jnga Monumenter el Antiqviter, som doch altid nogot uti andre slijke Gambla Steenkÿrekior åhre att finna, uthan alenast

Twänne artighe och kåsteligho Altar Tafflor. Detta så i hastighet H. K. M:t och mine Högh och Ehrwördighe andelighe Förmän till skyldigh Lydno. Dña. Invocavit uti Storkyro 1674 författad

Israel Erici Aeftanus
Mpriâ.

(Sigill).

På baksidan står: Storkyro.

Effter Kongl. May:tz wår allernådigste Konungz och Herres; sampt Höghehrwördige H:r Episcopi Befallningh och Imposition om Monumenter och Antiquiteter, berättes uti Alastaro eller Lillekyro Sochn alenast detta.

1) Een Bonde i Åjaniemi by, Laurs Biörnsson, huilken länge för dette döder ähr, haffwer funnitt upo en Högd Säjnimäki benämd belägen wedh Salkimäki by, gammalt Sölffwer widh pas Ett Lispund, huilket Befallningzmannen, på d. tijden, Daniel Wulff, å Cronans wegnar noch effterfrågat haffwer, men i midlertijdh skall samme Bonde haffwa i händer giffwit Een Guldsmedzgesell, een deel der affatt förarbetas, huilken der medh affrijmde; Samma högd ähr mästedeels sehn wpgräffet till Åker och ähre fundne een hoop jernspijder med tu huffwud wpå. Säinimäki?

2) Een Bonde i Ekergela by, Mattz Erichson wedh nampn, haf:r for någon tijdh, då han een fååherde wahr, men nu wedh sin medålder, bekänner sigh haffwa funnitt, utj een stoor steenrösa, belägen i Skogen, något ifrån Byhn, Ett gammaltt

swärdh mästedels förtärdt af rost, item
Ett Spiuuth och een pijl, hwilka ähre för-
komne, men ingen sägn der om.
3) Uthi Leffwajäki, lijthet ifron Bijhn
finnes fijra Steenhopar, Een stoor och 3
mindre af minniskiohänder samman-
lagda, men ingen sägen förnimmes der
om.

Detta H:s Kongl. Maij:tts till underdå-
nigh Hörsamheet noga effterfrågat.
Datum Lillkyro d. 16 Martij A:o 1674
Andreas Mich. Fanth
P. Loci. Mppriâ.

(Sigill).

Till wår aldranådigaste Konungs
och Arffurstes befaldningh om gamble
Monumenters opsökiande och antecknan-
de. Så och wår högwyrdige Hr Biscops åt-
skilliga förmaning om samme monu-
menters opspanande, är detta mitt under-
dånigaste swar, att i wernö häradet, så-
dane monumenter som skrifwerdige äre,
icke finnes, såsom Rdi Dni Pastores till
migh hwar för sigh skriffwit hafwa.

När Befaldningen kom till migh i
Töfsala Sochn, publicerade jagh den på
predikostolen medh begäran, at hwar och
gifwer migh kundskap om några sådane
gamble m. numer här i Soken finnes.
Sedan kallade iagh alle (so)kne mennerna
in i Sokne stugan och granneligen befrå
(gade) så wid moderkyrkian som bägge
capellen? Men fanss (in) tet, som wärdigt
är at skrifwa; uthan bönderna wid in(imo ca)

pell, och juimo bÿj beråttade, at på en
högh backa som callas borghollmen, haf-
wer fordom warit en skanss (teme) ligh
stoor och wÿdh, hwilcken konungens krigs-
folck i Dan(mark?) giordt hafwer, och sedan
aff Landzens inbyggiere ihiälslag(ne) och
på en annan holme haart när, itwå jord
och sand(högar) begrafne.

Aff Töfsala Sochen den 25 Martÿ Anno 1674.

Petrus A. Bergius.

Past. et Præp. toefsalensis.

Relation och Anteckningh på Mo-
numenter och Antiquiteter uthj
Lemlandz Sockn belägne, och af
gamble män afhördhe.

Ifrån Modherkÿrckian ½ mÿll wedh
een Bÿ Lembóte bed: är ett Steen Capell,
hwilket af dee gamble åhr kallat S.
Olofs Capell, seÿies till lengden wara 12
alnar och på bredden 8 alnar: Altaret kan
sees ännu, men taaket långo för detta af-
fallit; In och uthan till med Biörckar kring-
wext. Östernor ifrån bem^te^ Capell, fins och een
springkiella, som dhe gambla hafua kallat S.
Olofs kiella, och seÿies i gamble tÿdher warit
een Offerkiella. Bredewidh Modherkÿrkian i
Nårbÿ och Södherbÿ Åkrar finnes några stoora
Jordhhögar, om hwilki ingen weth någon Re-
lation.

Mehra uthj denna Sochn om Monumenter och
Antqteter, efter kÿrchiowärdernas och sexmänner-
nas berättelse hafr^e^ nu eÿ kunnat afhempta.
Aff Lemland Sochn 22 Martÿ 1674.

Mathias Benticti Hetemoræus

p. i Lemland. Mpriâ.

På baksidan står: Monumenters och Antiquiteters Berättelse ifrå Lemland Sockn.